

Комедија је врста драме, која се одликује веселим садржајем и која црта смешне стране људског живота и људи, исмејава њихове недостатке и мане. Пред тобом је управо одломак из једне такве комедије.

ЈЕРОТИЈЕ, ЧИНОВНИШТВО

ЈЕРОТИЈЕ (на друга врата): Извол'те, уђите. (улази Вића, Жика, Милисав и Таса. Вића је сув и штркљаст, он има необично кратак капут на струк, тесне, припијене јахаће панталоне, чизме и на њима мамузе. Подшишаних је бркова и има ћубу од косе над челом. Жика је дежмекаст, а велике чупаве главе, подбулих очију и дебелих усана. На њему виси извештало прљаво одело, прслук му кратак тако да му се кошуља под њим види. Панталоне му горе врло широке, а доле уске још спале те се наборале. Господин Милисав је средњег раста, улицкане косе и уфитиљених бркова. На њему је бивша официрска блуза са распараним знацима и чојицама од којих се траг још познаје. Он је војнички кратко ошишан, а панталоне му затегнуте ластишем под ципелом. Таса је омален, повијених леђа, седих бркова, ћелав. На њему дугачак излизан реденгот и прљаве и искривљених штикала ципеле.

Јеротије их најпре премерава све, па онда почиње свечаним тоном. Господо, ствар је врло важна и озбиљна... морамо сви... (Заустави му се поглед на Жики) Како је теби, господин-Жико ?

ЖИКА (одебљалим језиком): Ја вршим своју дужност!

ЈЕРОТИЈЕ: Тако, тако и треба! Морамо сви вршити дужност, јер ствар је озбиљна... Ствар је, како дакажем... да, господо, ми смо се овде сабрали... управо, ја сам вас позвао, господо!... Господин-Вићо, брате, ти тако гледаш човека у очи као да имаш нешто да му кажеш, а то може збунити и највећег говорника.

ВИЋА: Па имао бих да вам кажем.

ЈЕРОТИЈЕ: Шта?

ВИЋА: Послао сам већ Алексу.

ЈЕРОТИЈЕ: Ако, добро си учинио! Дакле, шта сам оно хтео да кажем? (сети се) Ах, да! Дедер ти, Тасо, прочитај ову депешу. (да му) Господо, депеша је поверљива, од господина министра унутрашњих дела!... Читај!

ТАСА (чита): "Плава риба, кљукана династија... "

ЈЕРОТИЈЕ (тргне се и отме му): Ама није то, ко ти то даде? Господин-Вићо, ово је требало уништити. (трпа у џеп ову, а вади из другог џепа другу хартију и даје Таси) Ово читај...

ТАСА (чита): "Строго поверљиво."

ЈЕРОТИЈЕ: Чули сте господо, "строго поверљиво". Тасо, ево ти овде пред свима кажем: да ћу ти ноге пребити ако одавде зађеш по чаршији и истртљаш шта си прочитао.

ТАСА: А!... Господин-капетане!...

ЈЕРОТИЈЕ: Немој ти мени "а, господин-капетане!" јер си ти, брате, за полић ракије кадар да иструћаш сваку државну тајну. А то не ваља. Једна обична жена па крије своје тајне, а једна држава па да није кадра сакрити своје. И то због једног полића ракије. Ја, видиш, још нисам казао ову тајну својој жени, а ти да је кажеш чаршији. Ако те почем сврби језик, а ти узми четку од ципела па га прочеши, а немој га чешати на државни рачун. Разумеш ли?

ТАСА: Разумем!

ЈЕРОТИЈЕ: Ово су све указна лица, а ја, видиш, чиним теби част, па те зовем заједно с указним лицима. Зашто? Зато што си већ тридесет година овде чиновник и што си стар човек. Па немој онда... 'ајд', читај даље!

ТАСА (чита): "Према сазнању и трагу до сада уоченом, у томе се срезу налази извесно сумњиво лице које носи собом револуционарне и антидинастичке списе и писма, са намером да их пренесе преко границе. Лични опис овога сумњивог лица непознат је властима. Једино се зна да је то млад човек. Учините све што је потребно да се ово лице у вашем срезу пронађе, списи и писма од њега одузму и под јаком стражом у Београд спроведе. Удвојте пограничне страже да би му се спречио прелазак преко границе и, ако вам затреба помоћи, обратите се у моје име и суседним среским властима."

ЈЕРОТИЈЕ (за време читања посматрао их је важно): Јесте ли чули?... Јесте ли чули, господо? Увиђате ли колико је ово важна ствар? На нама је да спасемо државу, у нас, у овоме часу, гледа и држава и династија! (општа тишина; он их посматра и пошто прошета два-трипут размишљајући, наставља) Ствар није проста и морамо сви озбиљно да размислимо како ћемо притећи држави у помоћ. Није то да кажете хајдук, на пример, па се дигнемо, сви овако, те, хајд', на вечеру код председника општине у ово село. Сутрадан оставимо господина Жику да се испава, а ми хајд' на ручак у друго село, код другог председника општине, па се вратимо и пошаљемо депешу у Београд: "Енергичном потером овосреске власти, хајдук тај и тај измакао испред потере у други срез!" Ал' ово је друга ствар, ово је сумњиво лице! А шта је то сумњиво лице? 'Ајд кажи, Тасо, шта је, то сумњиво лице? (Таса слеже раменима и гледа у указна лица) Не знаш, дабоме! Сумњиво лице, то је, прво и прво, лице без личног описа, а друго, то је лице које је тешко пронаћи, а државни интереси захтевају да га пронађеш! И како да познаш, међу толиким лицима, које је сумњиво лице? Ето, 'ајд кажите, је ли господин Жика сумњиво лице? (Жика се буну) Није! Је ли Таса сумњиво лице? (Таса се снисходљиво смеје) Ето, промерите га, молим вас, па кажите, је ли сумњиво лице? То вам је, господо моја, као на пример на патарицама, скупе се жене, десет, двадесет, тридесет жена, е, 'ајд' сад ти, ако можеш, познај која је међу њима непоштена? Не можеш да познаш ни која је поштена, а камоли која је непоштена! (пауза, шета) Е, па, де сад, кажите ви мени, господо, како мислите ви да поступимо у овој прилици? Шта, на пример, мислиш ти господин-Жико?

ЖИКА (он није ни слушао говор капетанов, већ се неиспаван борио са очним капцима који му једнако падају): Ја? Ја не мислим ништа!

ЈЕРОТИЈЕ: Како не мислиш?

ЖИКА: Ухватила ме промаја, а мене кад ухвати промаја, не умем ништа да мислим.

ЈЕРОТИЈЕ: Али тебе често хвата та промаја, а то не ваља. Треба да се лечиш, требао би да идеш у какву сумпорну бању. То су оне бање што смрде на покварена јаја.

ЖИКА: Јест!

ЈЕРОТИЈЕ: Ја мислим, господо, прво и прво, да се напише један распис свима председницима општина. То ћеш ти, господине Милисаве, да напишеш!

МИЛИСАВ: Је л' строго?

ЈЕРОТИЈЕ: Строго, него шта? И да ми свршиш распис са оним: "За сваку немарност по овој ствари одговараће ми лично председник." А они тамо знају да тај свршетак у моме распису значи двадесет и пет у затвореном простору и без сведока. Разумеш ли ме, господине Милисаве, хоћу да напишеш тако да се председници општина, чим прочитају распис, почешу одостраг. Па онда, господине Жико, да се пошаљу пандури коњаници у срез.

ЖИКА: Нек се пошаљу!

ЈЕРОТИЈЕ: Јесте, да се пошаљу пандури коњаници на све стране да прокрстаре цео срез, да завире у сваки шумарак, у сваки тор, у сваку воденицу. Нек се и пандури коњаници мало размрдају, и иначе ништа не раде до што иду по селима те збирају јаја за чиновнике. Па онда, ти пандури зарађују лепу пару и на шверцу, па је право да се и они одуже држави.

МИЛИСАВ: Треба!

ЈЕРОТИЈЕ: Ми треба, господо, да поделимо посао међу собом. Ти ћеш, господине Милисаве, рецимо, да напишеш распис... добро! Ти ћеш, господине Вићо, рецимо, да примиш на себе варош... добро! Ти ћеш, господине Жико, рецимо да... (погледа на дремљивог) спаваш!

ЖИКА: Јесте!

ЈЕРОТИЈЕ: Ти ћеш, Тасо, рецимо, да преписујеш расписе. Добро! Ал' ко ће у срез? Треба неко да иде у срез!

ЖИКА (гунђа нешто).

ЈЕРОТИЈЕ: Је л' кажеш нешто, господин-Жико?

ЖИКА: Кажем... могла би госпођа капетаница да иде у срез.

ЈЕРОТИЈЕ: Ето ти сад. Како може она да иде у срез по званичној дужности?

ЖИКА: Ње се највише боје председници општина.

ЈЕРОТИЈЕ: Оно, да је она строга, то признајем, али што не иде, не иде. А ја не могу у срез, морам бити овде, сваки час може стићи каква нова депеша од господина министра. Морам бити овде. Него, господине Жико, кад би ти могао некако да се раздремаш? Ово је тренутак кад држава тражи од нас да сви будемо будни.

ЖИКА: Па ја бих могао... само...

ЈЕРОТИЈЕ: Само би заспао у првој општини и онда ко зна кад би се пробудио. Овако, кад спаваш овде у вароши, можемо те и пробудити ако затребаш. Не остаје ништа друго него да ти, господине Милисаве, свршиш брзо распис па да поћеш у срез!

ЖИКА: Јесте!

Сазнај још нешто о овој комедији

Типични представници једне српске вароши за време династије Обреновића били су користољубиви и подмитљиви послушници, одани династији којима су грешке опраштане све док су извршавали наређења са врха и бринули се за добробит династије. Они су око себе скупљали људе који су им слични и били су спремни да учине све како би сачували свој положај. Због погрешног тумачења шифрованог писма кренули су у потрагу за сумњивим лицем које је стигло у њихову варош и са собом донело списе уперене против династије.

Капетан Јеротије је био велики каријериста, глуп и ограничен човек који је волео да чита туђа писма. Хватање сумњивог лица за њега је био начин да обезбеди напредовање у служби, иако то није заслуживао, јер је био кукавица и лош државни чиновник. Због свог кукавичлука није се ни појавио приликом напада и хапшења сумњивог лица, али није пропустио да о тој успешној акцији одмах обавести министра, унапред се радујући вишем положају. Капетанови помоћници се нису много разликовали од њега смог. Писар Вића је био улизица, велики каријериста, препотентни и безобразни клипан који се преко државне службе обогатио, а Жика необразован човек и велика пијаница. Понашање Јеротија и Виће током истраге, начин хапшења и саслушање недужног младића показују најбоље каква је била власт у тадашњој Србији. У то време ниједан злочин није био велик у односу на деловање против династије, па је тако газди Спаси који је растурао лажне динаре опроштена кривица и дозвољено му је да буде сведок при саслушању. Сазнавши ко је сумњиво лице и какве су његове намере, те да је у истрази брзоплето поступио и тако свима открио шта о њему мисли његова кћерка, Јеротије је доживео лични пораз и велику срамоту, али га то није спречило да учини све како би заштитио себе и остао на власти. Довољно је било само да смисли причу и оптужи особу на положају нижем од свога.

Дај човек власт и онда ћеш сазнати какав је он човек. Свако ко је желео да се отргне из учмале средине и живи свој живот другачије него што је то одређено крутим правилима династије био је сумњиво лице.

Одговори на питања

1. „СУМЊИВО ЛИЦЕ „ Бранислава Нушића је комедија или трагедија?
2. Која је тема овод дела?
3. За време које династије се одвија радња комедије?
4. Образложи поруку комедије : „Дај човеку власт, па ћеш видети какав је“.